

TAM event

XIV INTERNATIONAL CONFERENCE

«European Integration of Ukraine' Higher Education in the context of Bologna Process.
Values in Higher Education»

20 years of Bologna Process in Ukraine: Achievements, Challenges and Prospects

7 November 2025, online format

HEREs and Policy Makers Meeting

«Implementation of Fundamental Values in Higher Education: challenges and possibilities»

14 November 2025, online format

SUMMARY / ВИСНОВКИ

TAM захід

XIV МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

«Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу.

Цінності у вищій освіті»

20 років Болонського процесу в Україні: досягнення, виклики та перспективи

7 листопада 2025, онлайн

Зустріч представників HERE та діячів сфери державного управління

«Упровадження фундаментальних цінностей у вищій освіті: виклики та можливості»

14 листопада 2025, онлайн-формат

Київ, Україна

Короткий підсумок

Захід був присвячений обговоренню імплементації фундаментальних цінностей Європейського простору вищої освіти в Україні, зокрема в контексті останніх надзвичайних ситуацій та суспільних викликів. Учасники досліджували різні аспекти розвитку вищої освіти, включаючи нормативні акти, як загальний контекст, а також розглядали фундаментальні цінності ЄПВО: академічну доброчесність, інституційну автономію, публічну відповідальність за вищу освіту, публічну відповідальність вищої освіти та роль університетів у викладанні, дослідженні та залученні суспільства, а також значення цінностей для стійкого розвитку та інституційного управління. Захід завершився обговоренням академічної доброчесності та свободи, включаючи виклики у їх впровадженні та роль університетів у просуванні цих принципів при адаптації до нових цифрових викликів.

Наступні кроки

- Міністерство освіти і науки України:
 - продовжить роботу над доопрацюванням і прийняттям законопроекту про академічну доброчесність у Верховній Раді України;
 - узагальнить і забезпечить обговорення результатів дворічного експерименту з наглядовими радами у закладах вищої освіти до вересня 2026 р.;
 - здійснить моніторинг результатів експерименту з закладами вищої освіти як державними неприбутковими підприємствами щодо переходу їх на позабюджетний статус та самостійного встановлення заробітної плати тощо;
 - створить робочу групу при Міністерстві з посилення третьої місії університетів із залученням представників консорціуму проєкту UNICOM Програми Еразмус+;
 - разом із закладами вищої освіти розглянуть можливість визнання волонтерства як елементу освітнього процесу та участі здобувачів вищої освіти у волонтерських програмах для можливого включення до державної освітньої політики та фінансування.
- Адаптувати та використовувати методичні рекомендації щодо третьої місії університетів, розроблені проєктом UNICOM і доступні на веб-сайті проєкту.
- Розробити рекомендації щодо впровадження фундаментальних цінностей Європейського простору вищої освіти в систему вищої освіти України, особливо в умовах надзвичайних ситуацій/війни, та опублікувати їх на веб-сайті для обговорення та використання університетам, а також для подання до МОН України та парламентських комітетів.
- Продовжити консультації з національними та європейськими експертами, представниками проєктів Програми ЄС Еразмус+ з релевантних тематик під час підготовки вищезазначених рекомендацій.
- Організовувати та проводити семінари, круглі столи, інші заходи (з Національним Еразмус+ офісом та європейськими експертами) для закладів вищої освіти та всіх зацікавлених сторін щодо значимості, впливу та шляхів реалізації фундаментальних цінностей, включаючи публічну відповідальність та участь здобувачів освіти і викладачів в управлінні університетом.
- Залучення відповідних експертів проєктів Програми ЄС Еразмус+ до розроблення конкретних рекомендацій та змісту тренінгів/воркшопів, інших заходів.

Резюме

Пріоритети вищої освіти в Україні

Представлено прогрес України у впровадженні фундаментальних цінностей Європейського простору вищої освіти, підкреслено зусилля в сфері академічної доброчесності та інституційної автономії. Наголошено на важливості освітніх реформ для європейської інтеграції та відзначено поточну роботу з забезпечення академічної доброчесності через законодавчі заходи та процеси розподілу державного бюджету.

Ініціативи з реформування вищої освіти

Відзначено перехід від Цивільного кодексу до нової системи відносин у вищій освіті з фокусом уваги на інституційній автономії та правах власності. Висвітлено поточні експерименти з наглядовими радами та системами оплати праці в університетах, зазначено, що ці ініціативи триватимуть ще півтора року. Піднято питання академічної свободи та підкреслено необхідність захисту інституційної автономії від консервативних сил в академічних колах. На завершення представлено прогрес у реформуванні освіти, включаючи підвищення заробітної плати, навчального навантаження та підготовку до підготовчих відділень для мешканців тимчасово окупованих територій України.

Фундаментальні цінності Європейського простору вищої освіти

Презентовано процес фундаментальних цінностей у європейській вищій освіті, підкреслено його розвиток у відповідь на кризу академічної свободи, особливо після інцидентів у Туреччині та Угорщині. Надано пояснення прийняття спільного списку з шести фундаментальних цінностей, включаючи академічну свободу, інституційну автономію та публічну відповідальність, а також окреслено зобов'язання, взяті на себе урядами щодо захисту та просування цих цінностей. Також означено очікуваний вплив цих цінностей на стійкий розвиток, їх актуальність у викладацьких, дослідницьких та університетських стратегіях. Фундаментальні цінності вищої освіти в європейському контексті особливо важливі в таких ситуаціях, як нинішня криза – війна в Україні. Ці цінності були розроблені для підтримки університетів у навчанні, наукових дослідженнях і соціальній взаємодії, а уряди мають першочергові зобов'язання приймати та застосовувати законодавство, що відображає ці цінності. Необхідно, щоб університети відображали ці цінності всередині країни і взаємодіяли з урядами та іншими зацікавленими сторонами в їх ефективній реалізації.

Вища освіта та стійкий розвиток

Представлено, як різні фундаментальні цінності у вищій освіті, включаючи академічну свободу, доброчесність, автономію та громадську відповідальність, підтримують та стимулюють роботу зі стійкого розвитку. Наведено випадок у Норвегії, де академічна доброчесність мала вирішальне значення для захисту досліджень щодо зміни клімату від корпоративного втручання. Пояснено, що хоча всі ці цінності можуть сприяти стійкому розвитку, публічна відповідальність є єдиною цінністю, яка прямо згадує про це у заявах ЄПВО.

Болонський процес: цінності та реформи

У контексті еволюції Болонського процесу фундаментальні цінності стали центральним акцентом з 2018 р., відзначивши значний перехід від більш ранніх концентрацій на узгодженні та побудові структур ступенів і систем забезпеченні якості. Наявний потужний потенціал цих цінностей для проведення серйозних реформ у європейській вищій освіті та їх визначальна роль як якоря та компаса, особливо в таких країнах, як Угорщина, де демократичні зобов'язання співіснують з авторитарними тенденціями. Проблеми реалізації цих цінностей в умовах війни або надзвичайної ситуації вимагають, щоби параметри поза демократією, такі як стабільність і мир, переглядалися. Зазначено сильну

орієнтацію України на фундаментальні цінності, але викликає певний сумнів, чи може цей фокус сприяти європейській інтеграції та соціальному розвитку України, хоча визнається невизначеність щодо практичних переваг у нинішньому контексті.

Публічна відповідальність за вищу освіту

Представлено концепцію публічної відповідальності за вищу освіту та підкреслено її роль як комплексу зобов'язань та обов'язків, насамперед, для органів державної влади в межах Європейського простору вищої освіти. Він підкреслив, що ця цінність є інституційною, а не спонтанною, а її реалізація та моніторинг є складними через її новизну та відсутність існуючих рамок у порівнянні з іншими фундаментальними цінностями, такими як академічна свобода. Пояснено зобов'язання державних органів, включаючи створення сприятливої нормативно-правової бази, забезпечення рівних можливостей та сприяння більш широким цілям вищої освіти, а також зазначено важливість консультацій зі спільнотою вищої освіти. Визнано складність моніторингу публічної відповідальності за вищу освіту, окреслюючи рамки моніторингу фундаментальних цінностей, які включають оцінювання захисту та заохочення прав та виконання зобов'язань.

Підвищення соціальної ролі університетів

Підкреслено важливість соціальної відповідальності вищої освіти та її різноманітні прояви, включаючи публічну відповідальність та третю університетську місію. Проєкт UNICOM Програми ЄС Еразмус+ із залученням 18 партнерів, серед яких університети та державні органи, МОН України, спрямований на посилення соціальної ролі університетів та посилення їх взаємодії з громадами. Проєкт призвів до нових співпраці, партнерства та ініціатив, а також розроблення політичної ноти щодо зміцнення третьої місії університету. Наголошено на необхідності більш активної ролі університетів у післявоєнному відновленні та інноваціях, припускаючи, що вони мають необхідні компетенції, щоб сприяти цим зусиллям.

Роль університетів у стійкому розвитку

Охарактеризовано роль університетів у сприянні стійкому розвитку, підкреслено їхнє зобов'язання інтегрувати стійкий розвиток у викладацьку, дослідницьку та третю місійну діяльність. Підкреслено важливість комунікації та прикладної роботи у взаємодії з суспільством. Представлено взаємозв'язок між академічною свободою та доброчесністю, виклики, з якими вони стикаються у всьому світі. Зазначено, що академічна доброчесність зазнає нападів у різних колах, у тому числі у Сполучених Штатах, і наголошено на необхідності, щоб університети відстоювали ці цінності, щоб підтримувати суспільну довіру до вищої освіти та науки.

Академічна свобода: поняття та виклики

Представлено концепцію академічної свободи, що визначається насамперед академічними інститутами, а не зовнішніми організаціями, і тісно пов'язана з інституційною автономією. Окреслено свободи, пов'язані з академічною свободою, включаючи дослідження, викладання, навчання та спілкування, підкреслено, що вони повинні проводитися без страху репресій, якщо вони дотримуються академічних стандартів і законодавства. Також підкреслено відмінність між академічною свободою та свободою слова, та зазначено, що академічна свобода є більш обмеженою та підлягає академічним стандартам. Описано впровадження академічної свободи в Україні через певні законодавчі рамки та подолання викликів у забезпеченні академічної свободи у закладах вищої освіти.

Академічна доброчесність в цифрову епоху

Визначено виклики та проблеми, пов'язані із впровадженням академічної доброчесності, зокрема проблеми фінансування, методології досліджень і вплив обмежень воєнного часу. Підкреслено важливість академічної доброчесності поза дослідженнями та викладанням, включаючи управління та

соціальну участь, а також вплив цифровізації, особливо штучного інтелекту, на академічну доброчесність. Погоджено, що хоча Європейський простір вищої освіти забезпечує основу для академічної доброчесності, а університети та органи державної влади повинні адаптуватися до нових цифрових викликів, зберігаючи основні принципи та цінності.

Академічна доброчесність і свобода дискусії

Представлено питання реалізації принципів академічної доброчесності та свободі у вищій освіті на інституційному рівні, на прикладі КНУ імені Тараса Шевченка. Вони обговорили нормативну базу, права викладачів і студентів, а також важливість підтримки академічної доброчесності серед усіх учасників освітнього процесу. Також розглянуто проблеми, пов'язані з плагіатом та використанням штучного інтелекту в науковій роботі.

Відповідальність та доброчесність вищої освіти

Наголошено на актуальності для України таких фундаментальних цінностей у вищій освіті, як підзвітність громадськості та академічна доброчесність, підкреслено необхідність як відповідальності держави за вищу освіту, так і інституційних перетворень для реалізації цих цінностей. Хоча уряди мають формальну відповідальність, університети можуть і повинні діяти на основі цих цінностей незалежно.

Цінності ЄПВО у вищій освіті

Підкреслено важливість цінностей у відстоюванні ідентичності та реалізації практичних стратегій в університетах. Фундаментальні цінності ЄПВО є інституційно визначеними і можуть служити орієнтиром для університетів, однак різні інституції можуть мати різні цінності. Університетам необхідно роз'яснити свої власні цінності в межах внутрішніх політик і, якщо можливо, узгодити їх з зовнішніми орієнтирами, такими як цінності ЄПВО.

Європейські цінності вищої освіти в Україні

Відзначено, що імплементація фундаментальних цінностей Європейського простору вищої освіти в Україні, зокрема в контексті останніх надзвичайних ситуацій та суспільних викликів має відбуватися у співпраці з громадою та на основі якісних досліджень у вищій освіті. Важливо дослідити, наскільки ці цінності інтегровані на національному рівні в Україні.

Реформа політики вищої освіти в Україні

Пояснено основні положення політики України у вищій освіті, зокрема щодо інституційної автономії, академічної доброчесності та плагіату, публічної відповідальності. Наголошено на важливості реалізації цих цінностей на практиці, зазначивши, що не всі університети готові до автономії через різні рівні розвитку та ресурси. Також зазначено необхідність у більш диференційованому підході до впровадження реформ вищої освіти в контексті Болонського процесу по країні.

Виклики акредитації українського університету

Охарактеризовано інституційну акредитацію та виклики, з якими стикаються українські університети у впровадженні цінностей автономії та якості у вищій освіті. Підкреслено необхідність ефективних інструментів для вирішення таких питань, як плагіат, цілісність дисертації та виробництво нових наукових знань. Наголошено на необхідності оптимізації мережі закладів вищої освіти України для підтримки та зміцнення інфраструктури вищої освіти. Також, наголошено на відповідальності спеціалізованих вчених рад у забезпеченні якості дисертацій та на можливостях неправомірного використання надбавок/доплат за наукові ступені поза академічною сферою.

Академічна доброчесність та інституційні цінності в Україні

Наголошено на необхідності зняття додаткової плати за наукові ступені для неакадемічних працівників, на важливості балансування показників з культурними цінностями, на необхідності інституційної автономії у розробленні стратегічних планів і впровадженні заходів із забезпечення якості. Також зазначено вплив воєнного стану в Україні на академічні цінності та важливість популяризації та роз'яснення причин впровадження певних практик для формування культури забезпечення якості та поваги до академічної доброчесності.

Фундаментальні цінності ЄПВО в українських університетах

Означено шляхи впровадження цінностей Європейського простору вищої освіти в українських університетах, зокрема в контексті інституційної автономії та відкритої науки. Наголошено на необхідності створення рейтингових систем для визначення надійних університетів, які заслуговують більшої автономії, на позитивному впливі на технічні заклади вищої освіти та студентські ініціативи. Висвітлено принципи відкритої науки та їх роль у забезпеченні академічної доброчесності та запропоновано систематичне проведення тренінгів для університетів, щоб краще реалізувати ці цінності.

Підтримка України Програмою ЄС Еразмус+

Визначено роль Програми ЄС Еразмус+ у підтримці трансформації вищої освіти в Україні, акцентуючи увагу на впровадженні фундаментальних цінностей та зміцненні співпраці з країнами-членами Європейського Союзу. 12 конкурсів Програми є відкритими, де приділяється особлива увага таким пріоритетам, як академічні цінності, інноваційна педагогіка, цифрові трансформації. Оголошено, що пріоритети української освіти будуть представлені Міністерством освіти і науки України 10 грудня з фокусом на вирішенні проблем, пов'язаних з наслідками вторгненням Росії.